Татарстан Республикасы Лениногорск муниципаль районы
муниципаль бюджет башлангыч белем учреждениесе
“Зәй-Каратай башлангыч гомуми белем мәктәбе”

Килешенде:
Уку-укыту һәм тәрбия эшләре буенча
директор урынбасары:
_______Вәлиева Г.Н.

“29__”_август _ 2025 ел

Раслыйм:
Мәктәп директоры:
_______Әхмәтова Л.Ш.
Боерык №34-ОД
“29” _август 2025 ел

“Туган якны өйрәнү”

түгәрәге буенча эш программасы

Төзеде:
Башлангыч сыйныф укытучысы
Камалетдинова Р.К.

Педагогик киңәшмә
утырышында
каралды
Беркетмә № 1 ___
“_29 ” август_2025 ел

Аңлатма язуы.

Р.Уотермен “Хәзерге эшлекле заманда үзгәрешләрдән дә даимирәк нәрсә юк “ дигән. Яңа стандартларга күчү барышында укучы шәхесен күпкырлы үстерүдә дәрестә, дәрестән тыш эшчәнлектә төрле инновацияле технологияләр кулланыла. Балаларны үз илләрен яратучы көчле рухлы шәхесләр итеп тәрбияләү өчен дәресләр белән беррәттән дәрестән тыш эшчәнлекнең дә роле зур. “Туган якны өйрәнү” эшчәнлегенең программасы менә шушы проблемаларны, таләпләрне хәл итү максатыннан төзелде. Бала көннең күп өлешен мәктәп диварлары арасында үткәрә. Укучының физик, психик сәламәтлеге турында кайгырту, аны саклау максатыннан “Туган якны өйрәнү” эшчәлеген мавыктыргыч итеп кызыклы очрашулар, файдалы әңгәмәләр, сәяхәт – экскурсияләр, җырлы – биюле уеннар, эзләнү эшләре аша һәм күп төрле эш алымнарыннан файдаланып үткәрергә була.

Халкыбызның тарихын белү, аңлау, телен – динен хөрмәт итү, милләт өчен борчылу, гореф – гадәтләрен, җыр – моңнарын күңел аша үткәрү бала зиһенен баета, күңел офыгын киңәйтә. Туган як турында өйрәнгәндә әби – бабаларыбызның мәгънәле тормышын күрсәткән шөгыльләрен, һөнәрләрен, гореф – гадәтләрен балалар күңеленә салып калдыру кирәк.

Рухи байлык – ул бик киң төшенчә. Аңа сәнгатьнең барлык төрләре – халкыбызның гасырлар буе яшәп килгән гореф – гадәтләре, әхлак кагыйдәләре, тормышның һәр өлкәсендә тупланган халык акылы, аның тормыш тәҗрибәсе керә.Ләкин үз халкыңның бу байлыгын бөтен нечкәлеге белән аңлау һәм үзләштерү, яшәгән нигезеңне, авылыңны өйрәнеп белүдән башка мөмкин түгел. Шуңа күрә туган төбәгеңнең тарихын өйрәнү игелекле эшләрнең берседер.Туган якны өйрәнү – балаларда милләтебез белән горурлану хисе тәрбияли. Татарның милли сыйфатлары белән танышу мөмкинлеге бирә. Милли сыйфатлар: мөстәкыйльлек, татарның башка халыклар белән аралаша белүе, мәгърифәтле, кунакчыл, чиста – пөхтә, батыр, бай тормышлы булуы, сәүдә эшенә хирыслыгы ул.

Мәктәп - балаларны һәрьяклап үстерүгә нигез сала һәм Ватанга мәхәббәт, туган авылга, кешеләргә хөрмәт тәрбияләргә бурычлы. Бу бурычны хәл итүдә ана теле, уку, әйләнә - тирә һ.б. фәннәр белән беррәттән “Туган якны өйрәнү” эшчәнлегенең роле зур. Бу балаларның һәрьяклап, күпкырлы үсешенә ирешергә зур мөмкинлек тудыра. Эшчәнлектә балаларның мөстәкыйль фикер йөртүен, буш вакытларын дөрес үткәрүләрен, аларның кызыксынучанлыгын, эзләнүчән, игътибарлылыгын үстерүдә һәм аңа җитәкчелек итүдә мөмкинлек туа.
Тәкъдим ителә торган программа үзенең актуальлеге, яңалыгы, тормышчанлыгы белән аерылып тора. Ул туган як турында белемнәрне арттыру, эзләнүчәнлекне, интеллектлылыкны үстерү, иҗади сәләтне ачуны да үз эченә алган.

Программа 1-4 нче сыйныф укучылары белән 1 ел эшләргә исәпләнгән.

Программа түбәндәге бүлекләрне үз эченә ала.

1. Кеше һәм яшәүнең мәгънәсен аңлату.
   Туган җир, туган як, туган авыл тарихы. Ата – бабаларыбызның үткәне. Нәсел шәҗәрәсен төзү.
2. Әби – бабайлардан калган кадерле әйберләрнең эшләнү, барлыкка килү һәм аларның җиде буын җылысын саклавын өйрәтү.
3. Халык педагогикасына нигезләнеп, татар балалар фольклорын, халык авыз иҗатын өйрәнү. Милли бәйрәмнәргә, йолаларга, милләтнең традицияләренә мәхәббәт, ихтирам тәрбияләү.

Дәрестән тыш эшчәнлекнең башлангыч этабы ана теле, уку дәресләре эчтәлеге белән тыгыз бәйләнгән. Укучыларга бу дәресләрдә әдәби тел нормалары белән беррәттән матурлыкны күрүгә, туган җиребезне яратуга, табигатьне саклауга, фольклорны өйрәнүгә зур урын бирелә. Шушы нигездә дәрестән тыш эшчәнлектә укучыларга тарихның үткәне, бүгенгесе, киләчәге турында башлангыч мәгълүмат бирү, укучыларда әти - әниләренә, үзләренә, иптәшләренә, игътибар, аңлы караш һәм укуга һәвәслек тәрбияләү бурычы куела.

Программаның максаты һәм бурычлары:

1. Яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, балаларның мөстәкыйльлеген үстерү.
2. Балаларның иҗади активлыгын, иҗади сәләтен күрү, ачу, аларны үстерү юлларын табу.
3. Предметара бәйләнешләр булдырып, фикерләү сәләтләрен үстерү, алынган белем – мәгълүматларны камилләштерү, киңәйтү, бер системага салу.
4. Балаларны күзәтергә, эзләнергә, фикерләргә, шул фикерне ачык итеп әйтә белергә, проект эшендә куллана белергә өйрәтү.
5. Эстетик тәрбия бирү. Сөйләм культурасына, үз – үзенә таләпчәнлек, намуслылык, ныклы һәм тәвәккәл холык, зәвыклы балалар тәрбияләү.
6. Китап өстендә эшләргә өйрәтү. Танып – белү, образлы һәм логик фикерләү сәләтен үстерү, сөйләмнәрен баету.
7. Өйрәнелә торган материалны анализлау, тарихи момент һәм фактларны аңлата һәм исбатлый белү. Акыл эшчәнлеген үстерү.

Программаның бүлекләре һәм юнәлешләре.

1. *Туган җир, туган як, туган авыл тарихы. Ата – бабаларыбызның үткәне. Нәсел шәҗәрәсен төзү.*

- Эшчәнлек һәм аның исеменең асылына төшендерү юлларын эзләү;
  Балага яшәүнең мәгънәсен, кыйммәтен аңлату;
  "Мин" дигән төшенчәне аңлавына ирешү;
- Коллективлык хисләре, хезмәт сөючәнлек һәм укуга уңай мөнәсәбәт тәрбияләү;
- Туган як табигате байлыклары үрнәкләрен туплау: фотосурәтләр җыю, тарихи документлар, күренекле кешеләрнең тормыш юллары тасвирланган язмалар, кулъязмалар туплау.

2. *Әби - бабайларның күңел байлыгын кушып эшләнгән эшләрен өйрәнү.*

- Әбиләребезнең күңел җылысы салынып чигелгән, кулдан тукылган, тегелгән сөлге, тастымал, алъяпкыч, намазлык, кашага, аяк чолгавы, мендәр тышы, тәрәзә челтәрләре җәүһәрләре белән танышу, аларны җыйнау;
- Бабайларыбызның үткен зиһене, оста куллары аша үткән төрле – төрле туку, сугу, эрләү җайланмалары, агач һәм тимердән эшләнгән савыт – сабаларны җыю;
- Зәрканчылык һөнәре турында өйрәнү.

3. *Халык педагогикасына нигезләнеп, татар балалар фольклорын өйрәнү. Милли бәйрәмнәр, йолалар, милләтнең традицияләре турында белү.*

- Бүгенге көнгә кадәр килеп җиткән рухи хәзинәләребезне саклап калу;
- Онытыла башлаган гореф – гадәтләрне, йолаларыбызны барлап, иң матурларын сайлап алып , балаларга өйрәтү.

Бу эшчәнлек барышында үтемлелек, дәвамчанлык, переспективалылык принциплары тормышка ашырылырга тиеш.

Пргграмманы тормышка ашыру шартлары:

- Каралган барлык теоретик материалны өйрәнү һәм барлык практик шөгыльне үтәү.
- Һәр балага индивидуаль якын килү, һәр балага шәхес итеп карау.
- Барлык дидактик материалдан һәм информацион - коммуникатив технология чараларыннан файдалану.

Эшчәнлекнең формалары:

- әңгәмәләр;
- рольле уеннар;
- хәрәкәтле уеннар;
- халкыбызның җырлы – биюле уеннары;
- китап укучылар конференциясе;
- анкеталар;
- тестлар;
- экскурсияләр;
- очрашулар.

Эшчәнлекнең нәтиҗәсе:

- Укучыларны дәрестән тыш эшчәнлеккә тартып, аларның активлыгын үстерү.
- Мәктәп, район, республика, Россия күләмендә оештырыла торган интелектуаль уен, конкурсларда актив катнашу.
- Балалар арасындагы дуслык, бердәмлек, коллективта үз – үзеңне тотуның югары мөмкинлекләре.

Календарь-тематик планлаштыру

34 сәг.(атнага 1 сәгать)

№	Дәрес темасы	Сәг.саны	Үткәрү вакыты		Искәрмә
			План	Фактик	
1	Кереш дәрес. Эш программасы, эшчәнлекнең максатлары белән танышу.	1	03.09. 2025		
2	Авылыбыз тарихы белән танышу. Мәктәп музеена экскурсия.	1	10.09. 2025		
3	Авылыбыз урамнары буйлап виртуаль экскурсия. Урам исемнәре белән танышу	1	17.09. 2025		
4	Туган якның табигате. Каратай елгасы буена экскурсия	1	24.09. 2025		
5	Авылымның күренекле шәхесләре	1	01.10. 2025		
6	Авылым табигате минем күзаллавымча. Рәсемнәр бәйгесе.	1	08.10. 2025		
7	Фазыл һәм Кәбир Туйкиннарның тормыш юлы белән танышу.	1	15.10. 2025		
8	Фазыл һәм Кәбир Туйкиннарның тормыш юлы белән танышу. Музейга экскурсия.	1	22.10. 2025		
9-	Фазыл һәм Кәбир Туйкиннарның иҗатын өйрәнү.	1	12.11. 2025		
10	Фазыл һәм Кәбир Туйкиннарның иҗатын өйрәнү.	1	19.11. 2025		
11	Туган ягыбызга багышланган шигырьләр белән танышу	1	26.11. 2025		
12	Туган ягыбызга багышланган җырлар	1	03.12. 2025		
13	Туган ягыбызга багышланган шигырьләр, хикәяләр иҗат итү	1	10.12. 2025		
14-	Лениногорск шәһәренең “Туган якны өйрәнү” музеена экскурсия	1	17.12. 2025		
15	Лениногорск шәһәренең “Туган якны өйрәнү” музеена экскурсия	1	24.12. 2025		
16	Милли уеннарыбыз	1	14.01.2026		
17	Милли биюләребез, җырларыбыз	1	21.01.2026		
18	Табышмаклар кичәсе	1	28.01. 2026		
19	Әкият дөньясында	1	04.02.2026		
20	Мәкаль һәм әйтемнәр	1	11.02.2026		
21	“Туган авылым” презентацияләр бәйгесе	1	18.02.2026		

22	Лениногорск шәһәре турында фильм карау, аның буенча әңгәмә	**1**	25.02.2026		
23	Казан шәһәре турында фильм карау	**1**	04.03.2026		
24	Казан шәһәренә виртуаль сәяхәт	**1**	11.03.2026		
25	Казан шәһәренә виртуаль сәяхәт	**1**	18.03.2026		
26	Казан шәһәренә виртуаль сәяхәт	**1**	25.03.2026		
27	Сәяхәт турында хикәя язу	**1**	01.04.2026		
28	Казанга турында буклет төзү	**1**	08.04.2026		
29	Казанга турында буклет төзү	**1**	15.04.2026		
30	“Туган ил гаиләдән башлана”презентацияләр бәйгесе	**1**	22.04.2026		
31	Нәсел шаҗәрәләре	**1**	29.04.2026		
32	Нәсел шаҗәрәләре	**1**	06.05.2026		
33	Милли ризыкларыбыз, чәй табыны оештыру	**1**	13.05. 2026		
34	Йомгаклау.Еллык эшчәнлеккә нәтиҗә	**1**	20.05. 2026		